

Az

Erdélyi Irodalmi Társaság

Évkönyve.

VII.

HIVATALOS KIADÁS.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

A TÁRSASÁG TAGJAI SZÁMÁRA.

SZERKESZTI

FERENCZI ZOLTÁN

TITKÁR.

KOLOZSVÁRT,

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1895.

Az

Erdélyi Irodalmi Társaság

Évkönyve.

VII.

BCU Cluj / Hivatalos Kiadás / Central University Library Cluj

A TÁRSASÁG TAGJAI SZÁMÁRA.

SZERKESZTI

FERENCZI ZOLTÁN

TITKÁR.

KOLOZSVÁRT,

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1895.

105866

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Szász Gerő elnöki megnyitó beszéde.

Az Erd. Irod. Társ. 1895 jan 27-én tartott ünnepélyes közgyűlésén.

Tisztelt uraim, hölgyeim, kedves barátim!

Szokásban van, és igen szép szokás, hogy az esztendő elején az egymással családi, társadalmi, politikai, vagy bármi viszonyban levők egymást szíves köszöntéssel üdvözik. Hogy mennyi ebben az őszinteség, az igazság, a teljes egyéni odaadás: annak kutatása ez alkalommal nem lehet az én feladatomban.

Mi is, mint Irodalmi Társaság, ez esztendőben először jelenünk meg a mi sokra hecsült közönségünk előtt ez alkalommal, és én kötelességemnek tartom, üdvözölni azt erről a helyről. Üdvözölni nem divatból, nem szokásból, hanem őszintén, igazán, abból az erkölcsi kényszerből, mely minden fentartás nélkül egybekapcsolja, egymáshoz fűzi azokat, kik a jó, a szép, a magasztos szeretetnek örök-törvénye alatt állanak.

Ezen kívül más érdek úgy sem kapcsolja egymáshoz a mi közönségünket és Társaságunkat. Mind a kettő magasabban áll, hogysem a mindennapi élet hivalkodásaira gondoljon. Annak a viszonyoknak, melynek fen kell állani a szépirodalom és közönség között; sőt a melynek az idők rendjén mind szélesebb medret kell ásni: egészen más forrásai vannak; más a levegője; más az életföltétele, mint annak, a hol az emberek a létért küzdenek, a mint ezt a mai világban mondani szokták.

Mi nem küzdünk a létért. Mi vagyunk. A létért való küzdelemre az ösztönzi az embert, mert érzi, hogy léte korlátok között mozog és ezeket a korlátokat szeretné kijebb taszítani, tán lerombolni, hogy megnyújthassa az alig egy arasznyi életet.

Ez a küzdelem minket nem érint. A mi létezésünk nincs ha-

tárok közé szorítva. A mi fundamentomunk elromolhatatlan, mert örökkévaló, mert végetlen; mert nem változik a századokkal, a divatokkal. A források vize ma is üdülést ad a szomjuhozónak; a fülemile-madár csattogása ma is álomba ringatja nem csak a szerelmes-szíveket, hanem mindenkit, ki fogékonysággal bír a természet pompája iránt; a nap ma is csak úgy ontja sugarait, mint akkor, régen, kezdetben. Ezeket a létért való küzdelem nem rendelheti meg; nem tilthatja el; ezek örök törvények: ezek vannak, mert voltak és lesznek mindörökké.

Ilyen a költészet is. Egykorú a természettel; egykorú az emberrel; egykorú az istennel. Nem egy darabja, egy részecskéje a teremtésnek, hanem *maga* a teremtés; maga a szép, maga a fenséges. Mert a természetben minden szép, minden fenséges. Csak az emberi gyöngeség, csak az emberi korlátoltság bélyegez meg némely tüneményeket a «*rút*» jelzővel. A cserebogár nem alábbvaló a paradicsom-madárnál; a boldogasszony-virág nagy leveleivel éppen oly remeke a természetnek, mint a rozmarin, a cyprus, a kamélia, vagy a tölgyerdők rengetege. / Central University Library Cluj

Ez a felfogás a kijelentés erejével hat. Ez a kijelentés az emberi lélekkel egyszerre fogantatott: szépnek tartani mindent; s az ellenkező törekvések ellen küzdeni, s azokat legyőzni minden irányban; oltárt emelni a szépnek és szeretni az életet, nem azokért az előnyökért, melyekkel felcicomázza a hatalom, a hiúság, az önzés, de szeretni azért, mert «*szép*». Ennek a szép világnak temploma a *költészet*; és ennek őriző anyala a *idealizmus*.

Mi az az idealizmus? Milyen szép alkalmam volna most e pillanatban, bemutatni magamat, mint tudóst. Szembe állítani az idealizmussal ellentétét a realizmust. Felmutatni az empirikusokat Locket, Hume-t, Condillac-ot, túlfelől Leibnitz, Berkeley-t és így tovább, s a mi szerény irodalmi Társaságunkat arra a niveaura sülyesztetni alá, a hol egy fiók német tudóstársaság szokta hasogatni a hajszálakat. Nem teszem. Legyen elég, ha annyit mondok, hogy az idealizmus megszépíti még a természetet is; nem utánozza, hanem közelebb viszi a tökélyhez és kizár mindent, a mi ennek hátrányára lehetne.

Mi az idealizmus? Az emberi lélek szomjúsága azok után a szépségek után, a melyek soha meg nem csálnak, soha el nem

mulnak; tehát, keserűséget soha sem adnak. Mi az idealizmus? Az emberben a nemesebb természet; az emberben az isteni. A kik szükségét nem érzik, létezését nem sejtik: azoknak *semmi*; a kik teremtő hatalma alatt állanak: azoknak *minden*.

Ez a semmi, ez a minden az, mely a mi Társaságunkban is megnyilatkozik. Kezet nyújtunk az erőtelennek. Szárnyat adunk annak, a ki repülni akar. A ki csak a sárt ismerte eleddig, megmutatjuk a megnyilatkozott egeket. Tanítjuk az erkölcsi világrend harmóniáját, melyben ott található a hazaszeretet fölemelő érzése, az öntudat megnyugtató szava. Az élőket lelkesítjük; a holtakat megsirattjuk és a kegyelet nevében oda állítjuk követendő példakül. Egy szóval, szolgálatában állunk annak a felséges világnak, melynek neve költészet.

Ennek nevében, fogadják ez új esztendőben szíves köszöntésemet és ezzel felolvasó ülésünket megnyitom.

II.

Moldován Gergely emlékbeszéde

Felméri Lajos felett.

April 17-én lesz egy éve annak, hogy Felméri Lajos Székely-Udvarhelyt elhantolta szeretett atyjának egyszerű koporsóját. Néma bánattal, megtörten tért vissza övéi közé. Ámde le sem törölhette szemeiből a könnyet, már leánykájának (Irén) betegágya mellett virasztott . . . hiába virasztott, a szeretett gyermek május 6-án elhunyt, s kis koporsója a ravatalra került.

Mikor meglátogattam a gyászba borult családot, s a bánatos apa könnyes szemekkel hálásan megszorította kezemet, éreztem, hogy a kéz lázas. Felméri ekkor már beteg volt. Lánykáját ki sem kísérhette a temetőbe . . . ágyba került. A kór nagyobb és nagyobb erővel támadott, az elcsigázott szervezet pedig napról-napra vesztített ellenálló képességéből s bár kezdettől fogva kizártuk a szerencsétlenségek oly hosszú sorozatát, a szenvedések és a csapások oly gyors egymásutánját egy családdal szemben, a mely annyi munka és annyi törődés után csak jókat várhatott: egy időn túl mégis megadással voltunk kénytelenek foglalkozni a catastropha eshetőségével, a mely 1894. május 22-én déli fél egy óraker, fájdalom, be is következett. Alig egy hónap alatt *egy* családból kidőlt a *nagyapa*, *apa* és *gyermek*.

Felméri Lajos meghalt!

Mikor az egyetem épületére felhúzták a gyászlobogót s a sajtó világgá vitte a megrendítő hírt, csak akkor bontakozott ki a maga egyszerűségéből a valódi alak, a magas röptű szellem; csak akkor

nyilalt végig a nagy veszteség tudata. Mert a míg élt, ő semmit sem követelt; sok érdemeinek semmi elismerést; fárasztó munkáinak semmi dícséretet; nagy tudományának semmi becset; a míg élt, nem úgy élt, mint a piacz közepén áruló kúfár, a ki minden portékáját kirakja, hogy a járókelők lássák; hanem úgy élt, mint a kagyló, a mely a maga drága gyöngyeivel a világ előtt nem hivalkodik.

Elhunytával nem csak az az egy tátongó úr támadt, melyben ott a temető szélében koporsóját behantoltuk; a nagy veszteséget nemcsak a meg nem vigasztalható család érezte és érezi, hanem érezte s első sorban a Kolozsvári Kir. Tudomány-Egyetem, a melynek egyik nagyhírű tanára, díszbe, büszkesége és a folyó tanévre megválasztott *Rector Magnificusa* volt, a magyar neveléstudomány, a melynek irányt adott, s a melynek fundamentumát a nemzeti őserőre, a nemzet meghamisítatlan karakterére fektette; érezte az erdélyi m. Közművelődési Egylet, a melynek örökös dísz-, s directoriumának állandó tagja volt; az Erdélyi Múzeum-Egylet választmányja és sok más intézet és egyesület — éreztük és érezzük mi mindnyájan itt az Erdélyi Irodalmi Társaságban, a melynek kezdetől fogva kiváló buzgalmú alelnöke és derék munkása vala.

A vesztes felek mindenike ott volt a temetésen; koporsóját elhalmozták koszorúkkal, sírjánál őszintén gyászoló és dicsőítő beszédeket mondtak el; a szemek sem maradtak könny nélkül; Irodalmi Társaságunk koszorúja is ott pihent a szeretett alelnök koporsóján; a tátongó sir előtt, *Finály* Henrik dísztagja által, méltó módon búcsúzott el a kedves halottól, munkás alelnökétől és »most egy év mulva, midőn Társaságunk nagy halottjának emlékét megújítja, újra fájdalomba merülve, azt sirassuk-e, a mit halálával veszítettünk, vagy az enyhület nyugalmaival emlékezve, arról elmélkedjünk, a mit nyert az oly gazdag étellel a nemzet?«¹⁾

II.

Ki volt Felméri Lajos?

Szegény székely szülők gyermeke, született 1840. szeptember 29-én Székely-Udvarhelyt; gondos nevelésben részesült; a szülők

¹⁾ *Gyulai* Pál Emlékbeszéde Eötvös József felett, a Kisfaludy-Társaság 1872. február 11-ki ülésén.

a szeretet egész melegével csüngtek a szép reményű gyermek, a ki a székely-udvarhelyi református gimnáziumnak allandóan kitűnő növendéke volt. A gimnáziumot szülő városában végezte; nevelő lett gróf *Haller* József családjánál, elvégezte egyúttal az erdélyi református kollégiumokban akkor rendszeresített philosophiai két éves tanfolyamot is, a mely körülmény életpályájára döntő befolyással bírt. Ettől fogva idejét a philosophiai tanulmányoknak szentelte.

1862. év őszen Sárospatakra ment, hogy *Erdélyi* János bölcsészeti előadásait hallgassa. A kiváló tudós a jelentkező ifjút sok figyelemben részesítette, ajánlatára Szathmári Király Pál, akkori borsodmegyei alispán egyetlen fiának nevelője lett, mely állomás az Erdélyi házánál való lakással és ellátással volt egybekapcsolva. A fogékony ifjúra rendkívüli hatású volt a nagyműveltségű tanárral való érintkezés s jöllehet 1863 őszen növendékével Budapestre ment, Erdélyivel való levelezése ez utóbbinak haláláig meg nem szakadt. Budapesten a protestáns theologiai főiskolában Molnártól és Ballagától hallgatta a philosophiát s egyszersmind a tudomány-egyetem bölcsészeti karának is rendes hallgatója volt. A három évi egyetemi, illetőleg két évi theologiai tanfolyam végeztével 1866. év őszen külföldi egyetemekre ment, beúta Angolországot és Skóciát; Edinburgban félévig hallgatta az egyetemen *Masson* irodalmi előadásait. 1867. tavaszán beúta a Skót felföldet, a nyári féltre a jénai egyetemre ment, a hol Fischer Kunó hallgatója volt. Ugyancsak e nyáron útazta be Franciaország egy részét, Schweitzot és Felső-Olaszországot.

»Schweitzot, bizony, az apostolok lovaival útaztam be, — mondá — mert akkor a pénzt, ép úgy, mint most, nem a szegény székely tanulók számára verték a pénzverdékben; ebédünk a zsemlye, italunk a patak friss vize; vánkosunk gyakran a szikla, takarónk a csillagos ég, a vacsorát elengedhettük magunknak, kárpótolt a természet, a melynek szépségei még a gyomot is lebilincseltek.«

Az 1867—8. nyári félét részint a heidelbergi, részint a thübingi egyetemen töltötte, a hol Vischer és Köstlin széptani előadásait hallgatta. 1868-ban az elhunyt Erdélyi János helyére, a sárospataki tanszékre hívták meg rendkívüli tanárnak, 1869-ben már rendes tanár lett. A tanítvány tehát mesterének székét foglalta el

és azt derekasan be is töltötte. 1871-ben megnyitotta a főiskolai aetheticai múzeumot melynek érdekében nagyobb utazásokat tett. Így az 1869-ki év nyarát Bécsben töltötte, a képtárakat tanulmányozta. 1870-ben pedig a főiskola költségén Róma és Nápoly képtárainak tanulmányozásában három hónapot töltött el. A kolozsvári Tudomány-Egyetem felállításakor 1872-ben a nevelés-tudomány rendes tanára lett. Az 1879—80. iskolai évben a vallás- és közoktatási magyar királyi miniszter megbízásából Angolországban tett nagyobb utat, a hol a közoktatásügyet tanulmányozta. 1890-ben Párisban találjuk, kormányi megbízásnál fogva két hónapon át tanulmányozta a francia és egyáltalában a műveltebb nemzetek tanügyi viszonyait és állapotait a világ-kiállításon.

»Barátom, írá 1890. szeptember havában írt levelében, szeretném ha négy szemem és négy lábam volna, hogy mindent meglássak és mindenüvé elérjek; a nap pedig oly végtelen rövid, hogy bosszankodom a természet ezen berendezkedésén.« E sorok mélyen jellemzik a fáradhatatlan, a lelkiismeretes munkást. Az egyetem bölcsészeti kara 1880-ban tisztelet. doctori oklevéllel tüntette ki; 1882-ben az országos középiskolai tanárvizsgáló bizottság elnökévé neveztetett ki; 1885-ben a tiszta-melléki ref. tanári egylet választotta tiszteleti tagnak; 1885-től az Emke megalkotásában vett tevékeny részt, elnöke volt az alapszabályokat készítő bizottságnak, 1888. óta direktoriumi és 1890. óta tiszteleti tagja. 1886-ban az Erdélyi Múzeum bölcsészeti szakosztályának alelnöke, a helybeli mintaszerűen vezetett állami tanítónő-képezde igazgató-tanácsának nélkülözhetetlen tagja; 1891-ben a német Comenius-társaság választotta rendes tagjának ezeken kívül számos tanító-egyesület sietett nevét tiszteleti tagjainak sorába igtatni. A kolozsvári Tudomány-Egyetem bölcsészeti karának 1882—3. tanévben dékánja, a következő évben prodekánja volt. Ide tartozik és megemlítem, hogy kétszer volt a Magyar Tud. Akadémiának tagjelöltje. A tudományos testület figyelme tehát feléje is irányult. A választásoknál azonban kisebbségben maradt. Mikor jelölése érdekében harmadszor is mozgalom indult és megválasztása kilátásba helyeztetett, tiltakozott ellene, kijelentvén:

»A tudományosság terén nem ismerem el a pajtáskodást. Én ma is az vagyok, a ki két évvel ezelőtt voltam. Nagyrabecsülöm a tiszteit Akadémiát és szerettem volna is bizalma folytán az oly díszes

társaságnak tagja lenni. De már nem érezném jól magamat benne, ha tolakodásnak látszó harmadszori jelöléssel jutnék tagjai sorába. « Igy akadémiai tagsága végképpen elmaradt. Talán első sorban kellett volna megemlékeznem a legnagyobb kitüntetésről, a mely Felmérit érte, s ez az, hogy a kir. Tudomány-Egyetem rektor-választói mult május havi ülésükből egyhangú bizalommal és szeretettel őt ültették a rektori székbe. Mikor előlegesen az el-, vagy el nem fogadás felől puhatolóztam nála, azt a választ nyertem:

»Szeretném kartársaim bizalmát és szeretetét elválasztani a dignitástól, a mit csak azért fogadnék el, mert annak a bizalomnak a kifolyása, a melyet nagyra becsülök. Ám ha ki kell üríteni e pohárt, megteszem, hogy a bizalmat kicsinyelni ne látszassam.«

Megválasztatásáról azonban már csak halálos ágyán értesült, mikor már örülni a bizalomnak nem tudott.

Irodalmi Társaságunk alelnöki székét 1888. november 10-től fogva tölti be, az alakuló közgyűlés bizalma őt bízta meg e tiszttel, a melynek haláláig kiváló buzgalommal felelt meg.

Ime a sablonszerű életrajzi adat-halmaz. Láttunk benne egy kitartó küzdelmet, egy kitűzött cél felé való törekvést. Munkát munkára halmozott; mint a szorgalmas méh, gyűjtött télire, hogy munkájával a köznek később használhasson. Felméri nem úgy tanult és nem úgy utazott, mint sok más, a kik hónapokig hajóznak a tengeren, és meg nem kóstolják a tenger vizét. Ő szakkörében mindent megvizsgált, mindent feljegyzett, ezen töméntelen jegyzetben vannak lerakva későbbi neveléstudományi munkáinak fundamentumai.

Családi viszonyairól sem szabad megfeledkeznünk. Atyja Felméri Imre, anyja Bodrogi Borbára. Szerető édes anyját 1867-ben vesztette el, mikor ez kész fiában méltán gyönyörködhetett volna. Mikor egyetemi tanárként Kolozsvárra került, csakhamar megismerkedett a jeles református kollégiumi tanár, Fekete Mihály özvegyével, *Török* Borbárával, a kit a gondviselés sok jó lelkitulajdon mellett, kiváló szépséggel is megáldott. Az 1872. október havában megkötött frigy igen boldog volt; a gyermekek: *Margit*, *Lajos*, *Ilona* és *Miklós* igaz szülői szeretetben nevelkedtek fel; sajnos, hogy a derék nő tizenegy év múlva, 1883. május 27-én, életének 38-ik évében elhunyt, maga után hagyván a megárvúlt családot, a mely hiában

várta vissza szerető őrző angyalát, a gondos, jó anyát. Felméri sokáig gyászolt; 1884. december 26-án elvesztette *Miklós* fiát is és ezzel lelkében meg lett alkotva a triász, a szentháromság, ennek ajánlotta legnagyobb munkáját, a »*Neveléstudomány Kézikönyvét*« (1890.) ezen szavakkal:

»*Három drága lélek, anyám, feleségem és kis fiam te-lejthetetlen emlékének.*«

Az özvegység keserű éveiben a gyermekek nevelési munkáját, gondját nem csekély mértékben könnyítette meg özvegy *Török* Sámuelné, *Petre* Borbára, a derék nagyanya, a ki a szépen fejlődő gyermekek iránt érzett nagy szeretettől ösztönözötten, nem egyszer unszolta a gyermekek jövője miatt aggódó atyát újabb házasságra.

Felméri 1891-ben házasodott meg másodszor. Második neje, *Sándor* Emilia, azok közé a nők közé tartozott, a kik igaz anyai melegséggel igyekeznek a mostohákkal elfelejtetni az árvaságot. A család ismét boldog volt; az új fészekben ismét öröm támadt; a megelégedés újabb tanyát vert Felméri lelkében; milyen szomorúság, a fészek, mint láttuk, csakhamar feldúlott, s a boldogság, a mely tegnap még ott csillámlott minden arczon, szétfoszlott, eltűnt, fájdalom, örökre!

Ime Felméri élete! tele küzdelemmel, munkával; az örömből kevés, a szomorúságból sok. A vihar akkor törte le, mikor a hangya szorgalommal összegyűjtött kincsek a nemzet szellemi vagyonosodására jobban és jobban lettek volna értékesíthetők.

III.

Pillantsuk át szellemi hagyatékát is.

Felméri Lajos olyan tudomány-körben mozgott, a mely a túltermelést kizárja. Neveléstudományt nem lehet írni sablonok szerint. »A neveléstudomány feladata, mondja Felméri, megtanítani az új nemzedék leendő nevelőjét, hogy működése sarkpontját ne elavult dogmákban, hanem az ifjú természetében és a nemzeti jellemben keresse.«¹⁾ A Felméri által így körvonalozott feladat sok megfigyelést, nagy tudást és egészséges judiciumot követel. Szükséges, hogy az ilyen paedagogus megismerkedjék az emberiség művelődésinek

¹⁾ Neveléstudomány Kézikönyve. Előszó.

egész történetével, a neveléstudomány összes eredményeivel, ez a nagy tudás; rá kell tennie kezét a szeme előtt fejlődő nemzedékek üterére; meg kell vizsgálnia a nemzet belső alkotását, szervezetét; felbonczolnia a szívet, az érzést, a hajlamot, az erőt, a szellemet, a melynek paedagogusa akar lenni — ez volna a megfigyelés, a nagy tudás alkalmazása; és tudnia kell helyesen ítélni azokban, a miket lát és a miket megfigyel. Hogy a paedagogus mindezeknek a birtokába juthasson, oda igen sok idő szükséges. Ezen idő alatt alkotásra képtelen. Hiában van meg a tudás, a sablonok egyszerű ismerete; hiába utazunk, hiába ismerkedünk meg az idegen népek neveléstudományi vívmányaival, mert ha rá nem tesszük kezünket a nemzet üterére s meg nem figyeljük a nemzet individualis természetét, tudásunkkal csak rontunk egy szerkezeten, a melynek működését nem ismerjük; vagy csak registrálunk eredményeket, a mások megfigyeléseit, a mi nem a mi munkánk, a mi tapasztalatunk, de nem a mi érdemünk sem. Szolgái leszünk a mások tudásának és így sokat csalódhatunk. A jó paedagogus szintén goresővel, bonczkással dolgozik. Tudnia, látnia, ítélnie kell. A meg-megújuló nemzedékek új meg új hibákban, bűnökben, erkölcsökben és erényekben növekednek fel. Ha elmulasztja megfigyelni az állapotokat, örökre elmulasztott mindent, mint az az orvos, a ki betegénél a kór lefolyását minden pházisában meg nem vizsgálván, elmulasztott olyan valamit, a milyent többé látni nem fog, mert egy betegség sem egyforma lefolyású. Nagyot hibázik az, a ki idegen sablonok szerint akarja nevelni a magyart. A ki például német mintával, a német szervezetre illő és a német természetből kifolyó neveléstudományi dogmák alapján akarja a magyar ifjút kinevelni, az megront egy őserőt, egy őstermészetet; nem nevel belőle sem németet, sem magyart, hanem olyan valamit, a miből ismét nem lesz sem német, sem magyar. A ki a francia nevelést az angolba akarja beoltani, két, természetére, hajlamaira nézve egymástól annyira elütő nemzetét, mintha csak azt akarná, hogy az almafa körtéket teremjen. Igaz is, vannak a neveléstudománynak, mint magának a nemzeteknek, általános jellemvonásai. De a ki egy nemzetnek az ifjúságát veszi nevelése alá, az legyen tisztába annak a nemzetnek a természetével és azzal, hogy voltaképpen mit akar belőle nevelni! Botorság volna fel nem használni, számba nem venni a neveléstudomány

eredményeit, a melyekhez más művelt népek annyi megfigyelés és kitartó munka után jutnak, de még nagyobb botorság a talajba oly növényeket ültetni, oly magokat elvetni, a melyek abból a talajból nem táplálkozhatnak és ki nem fejlődhetnek.

Felméri 1890-ben adta ki ¹⁾ „Neveléstudomány kézikönyvét.“ A nevelés elmélete, mint inductiv tudomány — szerző maga constátálja — ²⁾ abban szólalt meg magyar nyelven először. E művében mindenek előtt arra az örökké mozgó, ezernyi-ezerféleképpen alakuló és változó tényezőre fordította figyelmét, a melyet *elmének*, vagy *léleknek* hívnak. Bevezeti az olvasót abba a lélektani laboratoriumba, hol oly édesen esik megfigyeléssel tölteni az időt. Saját gyermekszobájában tett megfigyeléseiből indulván ki, czélja volt a neveléssel foglalkozókat arra serkenteni, hogy megfigyeljék a gyermeket, kinek mysterium a világ, de a ki ránk nézve szintén egy kis mysterium. A deductio szószólóinál nem a gyermeki természet a fő, hanem valamely kész tantétel vagy tárgy, például míg Felméri a testi nevelésben a gyermek természetes vágyaiból kiindulva vizsgálja, hogy melyik mozgás felel meg az izom, a csont és idegrendszer fejlődésének: a dogmák hívei a tornából indulnak ki s a nyújtót tartván szem előtt, utóljára elhiszik, hogy a növendék teste van a tornáért és nem megfordítva; míg az értelmi nevelésben ő elsőbben a gyermek töredékes figyelme, tapogatózó képzelete és nyelvpróbálgatásai méreteiből, az erkölcsi nevelésben aesthetikai, vallásos és erkölcsi érzékenységből indul ki, keresi a hozzájuk alkalmazkodás útjait: a dogmatikusok didactikai tételeik rámájára húzzák a gyermek lelkét, mint a hogy testét a nyújtóra húzták. Ezek volnának Felméri nagy munkájában az alapelvek.

Oly országban (Angolország) tevéen megfigyeléseket, a melyben sokat adnak a testi és a szellemi épségre, a nálunk elhanyagolt testi nevelés érdekeinek valóságos apostola volt, a ki a testi és a szellemi munka egymáshoz való viszonyát, azoknak nagy kérdéseit oly szakszerűen tárgyalta.

A nagyszabású munkát Felméri a M. Tudományos Akadémiához nyújtotta be kiadás végett. Egy fél év eltelt, míg annak csekély

¹⁾ Kolozsvárt, Ajtai K. Albertuél.

²⁾ Előszó.

részét átnézték. Félvén, hogy az így nyilatkozó késedelem a munka kiadását esztendőkre visszavetheti, a munkát visszavette és 1890-ben kiadta a saját költségén.

A nemzet, mely Felméri ezen nagy alkotásában új dolgokat látott, az 1000 példányban nyomtatott munkát csakhamar elkapkodta, a második kiadás 1200 példányával együtt.

Angolországi tanulmányairól két kötetben számolt be hazájának. 1881-ben adta ki „Az iskolázás jelene Angolországban“ (Budapest 1881) című nagy művét, a mely nélkülözhetetlen mindazokra nézve, a kik a közoktatás kérdéseivel foglalkoznak. A két kötet Trefort Ágoston akkori közoktatási miniszternek volt ajánlva.

Ezek volnának Felméri Lajos nagyobb munkái. Szere-száma nincs azonban azon kisebb-nagyobb tanulmányainak, a melyeket az Erdélyi Múzeum-Egylet bölcsészeti szakosztályának folyóiratában, a tanügyi szaklapokban, a napi sajtóban közre adott. Kiváló becs-csel bír a Magyar Polgár 1883. évfolyamában kiadott „*Nőnevelésünk bajai és társas életünk*“ című értekezése,¹⁾ a melyben a nő szereplését a társadalomban s leánynevelési rendszerünket bírálja.

„A magyar nő — mondja Felméri — a honfoglalás kora óta egészen a közel mult időkig, az egyszerű kunyhóban úgy, mint a fényes palotában, mindenekelőtt az anyai hivatásnak kívánt megfelelni. Működését a családi otthonban találta és ez az otthon egyszerűsmind a nemzeti jellem műfaragó terme és szövőszéke volt.“

Ma „ha a férfiak politikai szereplésük által a haza oszlopaivá, hazafiakká válnak, — folytatja — miért ne lehetnének ők analog működés útján honleányokká? A nő-egyletekben nem az anya a nő ideálja, hanem az okvetlenül szereplő honleány, a ki mindennap jobban és jobban elfelejti azt a nagy igazságot, hogy a legigazibb nőegylet a ház.“

„Sajátszerű ironiája a sorsnak, hogy míg apa és anya a társadalomban bizonyos zajt ütnek, addig gyermekeik otthon szellemileg és erkölcsileg szívszaggató csöndben éheznek.“

A gomba módra szaporodó különféle nőegyleteket a család „*kitelepítő intézetei*“-nek nevezi.

¹⁾ Megjelent külön lenyomatban is ugyanabban az évben.

A mai kor Felméri szerint is másnemű anyákat kíván ugyan, mint a múlt, olyanokat, a kik gyermekeik erkölcsét és jellemét szőni és építeni tudják, kik férjöknek művelt társai tudnak lenni, s helyettük, ha kell, a család kormányzását is kezükbe tudják venni. Ámde ezt nem lehet leányainknak megadni azzal a neveléssel, a melyben a *véletlen* és a *divat* szerepel főtényezőként. Van egy angol közmondás, a mely azt tartja, hogy a parlament mindent megtehet, csak azt nem, hogy nőt férfivá változtasson. „És mi ezt a lehetetlent próbáltuk és próbáljuk, mondja Felméri, midőn a fiúiskolák tantervét kikölcsonzöttük leányiskoláink számára“. Leányaink nevelésének nem a tudományos akadémiába való jutás lehet a célja, hanem az, hogy visszajusson a *házba*, a *családba*.

Felméri a nemzeti nevelés, az erős, egészséges magyar társadalom kiépítése munkájában talán kiméretlenül támadott, az úttörő azonban nagyobb kapavágásokra, néhol robbantásokra van kényeszerítve. A ki egy nemzetnek akar szolgálni, s annak régi megrögzött dogmáit, sablonjait akarja kiirtani, megsemmisíteni, az nem fog czilinder-kefével dolgozni, hanem borotva-élű késsel. Az úttörő operateur is, a ki az egészséges testről eltávolít minden beteg részt, a mely az organismust a maga egészséges működésében meggátolja.

Hát hiszen voltak is olyanok, a kik Felmérinek ezen természetével nem tudtak kibékülni. Voltak, a kik nagy munkájából kiszakítottak egy-egy megcsonkított példát, mondatot, óriási következtetések és torturák után elvetni valónak hirdették az egész munkát. Holott Felméri csak természetes volt, mint a ki magával az emberi természettel foglalkozott. A Budapesti Szemlében *Pauer* Imrével e miatt össze is tűzött.

„Ezek az urak, mondá baráti körben, egy általuk rossznak talált öltésért télvíz idején el szeretnék vetni az egész bundát és inkább nyáriban útnának.«

Ezen apró csípdesődéseken múlt, hogy Felméri az Akadémia nagydíjától elesett, a mi Felmérit erősen bántotta. Felméri szókimondó, sokat nem teketóriázó székelytermészet volt; mindenütt ott volt azonban az önzetlenség, a lángoló szeretet az ifjúság, a nemzet szent ügyével szemben. Ő szigorú is volt, a szigor nála azonban mindig a szereteten alapúlt.

Azokból a felolvasásokból, a melyeket ebben a Társaságban

időnként tartott, a nagy emberbaráti szív, a nagy gyermekszerető, a nemzeti karaktert féltő honpolgár gondolkodása, érzése sugárzott ki. Társaságunknak 1888. márczius 24-én ő volt az első felolvasója; tanulmányának címe: »*Tolstoj és a gyermekek.*« Felolvasta időnként még: *Hogyan kezdődik a beszéd? Lelki életünk köréből, Egy gyermek regénye, Nők a társadalomban*, című mindig szép és tanulságos értekezéseit.

IV.

Még néhány szót Felméri egyéniségéről.

Felméri nem egyszer panaszkodott, hogy szemei gyengülnek. Ez a körülmély mélyen érintette. Azért a ki őt csak az utczaról ismerte, általában ridegnek, mogorvának, vagy éppen embergyűlölőnek képzelte, a ki mosolygásra, nevetésre képtelen. Többnyire sebesen járt és mély gondolatokban elmerülve. Gyengülő szeme miatt történt, hogy utcán csak megszólításra köszönt, csak ekkor állott szóba még barátjaival is. Ez a komolyság a katedrán és a hivatalos ügyek elintézésénél nála állandó volt. Baráti körben Felméri azonban egészen más volt. Kereste a bizalmas összejöveteleket, a melyekben igen otthoniasnak érezte magát. Itt csupa kedély volt; senki sem volt élezesebb nálánál és senki sem tudott úgy nevetni, mint ő. Adomái, a melyek most is közszájon forognak, a székeley egészséges humor kinyomatai. A társaságnak éltető lelke volt.

Mint magán ember a gyengeségig jó, a katedrán inkább szigorú, de mindig igazságos. A tudásra fektette a súlyt; személynek kedvezni nem tudott. Az igazság mellől még barátjai érdekében sem tágitott, a mi neki nem egy kellemetlen perczet szerzett. Ha bántották, könnyen engesztelhető és megbocsátó. Az összeütközéseket nem kereste, de ha mások ütköztek bele, helyt állott és nem csak védett, de kiméletlenül támadott is.

Nem volt az az ember, a ki bort igyék és vizet prédikáljon. Ugy cselekedett, úgy élt, a mint beszélt. Prédikálta a testi mozgást, ő maga is naponként nagy sétákat tett, a mi testi frissességét és elmebeli rugékonyságát állandóan fentartotta. Kitűnő gyalogló volt. Ezt különösen nyáron, fürdőkön tanúsította, a mikor fél napi útat tett a legcsekélyebb fáradság nélkül. Ő alakította Kolozsvárt a lapdázó kört. Egyáltalában ezen mozgásnak köszönhette Felméri

azt a testi és szellemi erőt, a melynél fogva a magára vállalt kötelezettségeknek oly energiával és annyi pontossággal tett eleget.

Fáradhatatlan munkás, a ki a napnak minden pillanatát jótékonyan használta fel. Vagy magának, vagy másnak, de mindig dolgozott. A társadalom, a sajtó, sokféle mozgalom nagyon is igénybe vették; a fáradságot és a henyeséget nem ismerte, azért mindenüvé elérkezett. Minden jóra való ügyért buzdulni tudott. Kitűnő szónok, szabad előadásai a katedrán mintaszerűek voltak.

Íme Felméri Lajos rövid vonásokban való jellemzése. Ő már nincs többé! Az ő életkönyve betéve már, alakja az emlékezeté! Nyissuk fel mi, a kik hátra maradtunk, irodalmi hagyatékát, könyveiből tanuljuk meg, miképpen kell a nemzeti nevelést, a magyar nemzeti erős társadalmat felépíteni.

És különösen a nők előtt legyen Neveléstudományi Kézikönyve szent, melyben a nőt az emberi társadalom és nemzeti élet központjává teszi, a ki jótékonyágával melegít és világít, mint a nap, vagy rombol, mint a vihar és fagyaszt, mint a jég.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

Dr. Kuun Géza gróf elnöki beszéde

az Erdélyi Irodalmi Társaság 1895. május 26-án tartott VII. ünnepélyes közgyűlésén.

Tisztelt Közgyűlés!

Hol rejlik a költészet eredete? E kérdésre könnyebben megadható a válasz, mintha az kérdeztetnék, mikor kezdődött a próza. Úgy az egyén, mint az emberiség gyermekkorát néhány oly vonás jellemzi, melyek a költészettel lényegileg közösek, ilyenek a képzelet merész szárnyalásai, az indulat gyors átmenetei derű és ború közt öröm érzetéből fájdalomra, az érzékenység túlaradása, a kedélyvilág szivárványtünetei, a fellegek közt reánk mosolygó nap, a kék egen egy gyorsan előtűnő felleg s annak eltűnése. Mindaz, mi az embert a szokottnál inkább megihleti, felvillanyozza, meghatja s lelkesíti, benne bizonyos költői hangulatot kelt, mely magában véve még nem költészet ugyan, de annak hajnalfénye s egyik előfeltétele. A költői lélek nem szorúl a külvilág pillanatnyi hatásaira, a lelkesítő szikrát önmagában találja meg, illetőleg képes azt önmagában felébreszteni, példa reá Milton; a gyermeki képzeletet ellenben a külvilág hatásai ébresztik. Az a szikra, a melyet a költő önmagában talál meg: a rendesnél nagyobb fogékonyság a külhatások iránt, azoknak intenzívebb benyomása lelkére s hosszabb tartalma kedélyvilágában. Ezen külhatásokat a költői lélek nemcsak magába veszi, de azokat magára vonatkoztatja s azok őt nemcsak megihletik, de azokat átérezni is tudja s nemcsak érzi, de e hatások benne költői gondolatot is ébresztenek, a mely igen sokszor nem is azonnal támad, hanem idők múltával, s más és néha ellentétes hatások közt érik meg. Ilyeténképen az ének, a zengő alak, a költő lelkében tartalmassá válik, költői gondolattá alakul.

A költészet első csiráit a nyelvek alakulásában látjuk. A szótagok ismétlése, a hangok illeszkedésének legősibb euphoniája, mindaz, mi festői a nyelvben, árnyal, erősít és gyengít, a szóértelemnek metaphorái, a tropikus kifejezések, a költészet fészlő-, bimbókorát jelzik; a szavak egymásutánjában előforduló alliteráció, a parallelismus, az ismétlések, az olyan szóismétlés, melyben a magánhangzók mások, vagy a kezdő mássalhangzó nem ugyanaz, a szavak elhelyezése, a személyi- és tárgyi-, s a személynél a nemre való vonatkozás, a hangutánzás vagyis onomatopoetikus szóalakok: mind olyan egyes vonások, melyekben a költészet elemei nyilvánvalók. Részben ezért van, hogy a Szent Írásnak lelesszámú, eddig prózainak tartott szövegét a német orientálisták egyik jelese, Bickel, költői daraboknak tartja s a modern exegesis Bickel érveit olyanoknak látja, melyek komoly megvitatásra méltók. Az emberiség gyermekkorában a külvilág hatásai erősebbek, meglepőbbek, vigasztalóbbak s túlfelől megdöbbenőbbek s félelmesebbek voltak, mint később, a mikor gyakori s részleg folytonos ismétlődések által megszokottakká lettek. Helyesen mondja Cicero »Scipió álmában,« hogy azt, ki a Nilus zuhatagainak közelében lakik, a vizek zúgása álmaiból fel nem rezzenti. Nemcsak a külvilág hatásai, de a kezdetleges társadalom erkölcsi hatásai is az őseberre a későbbinél erősebben hatottak s mindezek a tényezők kedélyvilágát folytonos hullámmásban tartották, szenvedélyessé tették, benne ellentétes indulatokat gerjesztettek, a melyeknek bizonyára úgy taglejtéseiben, mint beszédében hű kifejezést adott. Nem volt ekkor még sem az Isten akaratában való megnyugvást tanító vallás, sem a stoa bölcsészete, mely az erkölcsi egyensúlyt biztosíthatta volna s a szenvedélyek, öröm és félelem ezen hatalmas hullámverései közt az indulatok kifejezése bizonyára drámai s epikai elemek nélkül nem szűkölködött. A lyrai hang pedig oly régi, mint az emberi nem élete s az emberi szív hevesebb dobbanásával együtt eredett. A költészet eredete tehát az emberiség eredetével egyidejű, csak hogy az ősköltészet még csupán csak a kifejezés erélyében, a hangutánzásban, a nyelv phonetikájában, idomaiban, syntaxisában, metaphoraiban nyilvánult. A fejlődés későbbi korában az istenséget magasztaló hymnus és zsoltár s az érzések analysisába mélyedő lantos költészet, majd a hősoket dicsőítő epos, szélesítik ki a költészet varázskörét, alkotják meg valódiságát, fejtik

ki műfajait s ezekben mindaz, mi az emberiséget mélyen érdekelte, megragadta, előbbre vitte eszményei felé, híven visszatükröződik. A vallás bensőbbé és emelkedettebbé, a bölcsészet mélyebbé alakítja a költői érzést és gondolatot, a hazaszeretet gyújtó lángot önt bele, a háború szítja tüzét s nem áll, hogy a fegyverek zaja közt a múzsák teljesen elnémulnának, a béke angyala megihletti csókjával s szelid bájt áraszt reá. A költészet nem a rideg való hű fényképe, hanem annak eszményi mása.

Sursum corda! A jó, szép és igaz eszményei lelkesítsenek mindenha, egész életünkön át, lelkesítsék a jövő nemzedékeket, buzdítsák megközelítésökre, indítsák nemes tettekre. Legyen költészetünk nemzeties, mert így igazán a miénk, így fog hatni a honfiakra s honleányokra, így hagy állandó nyomot a múltó évszázak során, így fog uralkodhatni a változó divatok felett azok áramlatai közt, így fog annak maradni, a mi eddig elé is volt történetünk derús és borús napjain: szellemi életünk egyik hathatós tényezőjének, mert így fog igazán visszhangot kelteni a magyar ember lelkében. Társulatunk, az erdélyi irodalmi társaság, legyen e nemzeties költészetnek tüzhelye, oltára, szentélye!

Ezzel társulatunk évváró közgyűlését megnyitottnak jelentem.

IV.

Költemények.

Apáthy Istvántól.

BORDAL.

Csengő dalokba zengd el
A szíved mámorát,
Barátidért emeld fel
A jókedv poharát.

S ha nincs barátod, éltesd
A mindig hű magányt, —
Hogy miért van úgy, ne kérdezd,
A sorsnak föl ne hányd!

Van kit szeretned? áldjad
A rózsalánczókat;
S ha látod, a lány csak áltat:
A szabadságodat.

Vidúlj tavaszvirágon
S ne bánd, ha lomb lefagy:
Bölcs minden e világon,
A balgatag Te vagy!

LEGSZEBB DALOM.

Titokban egy-egy néma dalt
Soká szívembe' hordok,
S a míg e szótlansága tart,
Vagyok csak véle boldog.

Betűk míg lánczra nem fűzék,
Hogy mások is megértsék,
S le nem lohasztá szent tüzét
Papír: hideg fehérség.

Míg rajta lelkelem elmulat,
 Miről zeng, azt se kérdve,
 Mert még nem zárja gondolat
 A forma börtönébe.

Csak azt tudom, határtalan,
 S szívem mégis betölti,
 Hogy érintetlen rajta van,
 Mi nem lesz soh'se földi

Ne szóljon hát legszebb dalom, —
 Belőle csak az értsen,
 Kinek szívemmel átadom
 Egy néma ölelésben.

A LEPKE.

Gyermekkoromban, őszi tájon
 Űzék egy sárga kis lepét.
 Leszállt az útra, s hogy bevárjon,
 Halkan, vigyázva lépdélék.

Megfogtam és — halott levélke,
 Kinek csak szél, mi szárnyat ad
 S így lőn mindég, midőn elérte
 Szívünk egy-egy hó óhaját!

AZ ÉLET.

Mint könyv, az élet is olyan!
 Ki sokra, ki kevésre tartja:
 Ha ez betűzi komolyan,
 Az csak végig kaczagja.

Dicsérve egy, más szidva szól,
 De mindenike bújja.
 Pedig nehéz olvasni jól . . .
 Van-é, ki megtanúlja?!

KELL!

Szolgálj királyt, szeress hazát,
Megtartsd a törvény szent szavát!
Sok van, mit még tisztelni kell, —
Kell pénz, becsület, vagy hitel.

Sőt »élni is kell!« szólt a pór
S nagy úr előtt földig hajól.
Kell mindennapra a kenyér,
De pusztúljon, ki csak henyél! . . .

Üres beszéd, bolond világ!
»Kell« nincs! Csak egy van róva rád:
Hogy, míg a lét nem múlik el,
Szeretni és szenvedni kell!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MEGPIHENT SZÍV . . .

Hegedüs Istvántól.

Megpihent szív erdő-mélyen,
Sötét árnyak hús ölében,
Oh, mi boldog, mintha volna
Elpihenve fél-álomba!

Nyári napnak hő sugára
Árny megett jár búva, játszva;
Túl az erdő széle látszik;
Verőfényben úgy sugárzik.

Tücsök czirpel; madár füttyent,
Rá aztán beáll megint csend:
Csend, a mely lehel nyugalmat,
S ébredő szellőt elaltat.

Fenyvek állnak sűrű sorba'
Rajtuk pihen az ég boltja;
Mintha az ég végtelenje
Rám borulna, átölelne!

Mintha túl, amott a tájék,
A melyen nincs semmi árnyék,
Gyermek-álmok képe volna,
Rajta csüngők — álmadozva.

Ám, hol a fák tömbje mélyebb,
Ott az árnyék mind sötétebb ;
S szállván a nap alkonyatra,
Lelkem kétség megragadja.

Túl, ama fény, tán az emlék ;
Itt e sötét, a mi lesz még :
Itt az árnyék, ott verőfény,
Ott a hid és itt az örvény.

Hid új léthez, új reményhez,
Hol a szív új vágyat érez ;
Hol madárdal vágytól reszket,
A szív érez új szerelmet.

Most menekült csak a zajtól,
S a szegény szív újra zajdúl . . .
— Megnyugodni lehetetlen :
Az ember-szív telhetetlen.

V.

Titkári jelentés.

Az Erdélyi Irod. Társ. 1894—95-ben, főnnállása VII. évében tartott 8 rendes és egy diszülést, mely utóbbit alelnökének *Szász Gerőnek* 40 éves költői jubileuma alkalmából rendezte. A diszülésről a titkár szerkesztésében külön díszes emlékkönyv jelent meg, mely magában foglalja ez ülés összes tárgyait s melyet *Ajtai K. Albert* könyvnyomda-tulajdonos ingyen adott ki. Az emlékkönyvhöz mellékelve van az ünnepeltnek sikerült arcképe, melynek fénynyomatai Budapesten készültek.

Az összes üléseken társaságunk tagjai a következő felolvasásokat tartották:

Dr. Apáthy István: A lepke, Az élet, Kell!, Bordal, Legszebb dalom (költemények).

Benedek Elek: Nagyapóéknál, (Rajz).

Csernátoni Gyula: Petőfi és Tóth Kálmán (értekezés).

De Gerando Antonina: Dumesnil Alfrédéről (értekezés).

Gyalui Farkas: A főkönyv (elbeszélés).

Gyarmathy Zsigáné: Nem akart imádkozni (elbeszélés).

Hegedüs István: Szász Gerőhöz (költemény), Megpihent szív (költ.).

Hindy Árpád: Kulcsár István mint szerkesztő (értekezés). Egy elfeledett párizsi magyarról (Grisza Ágostról visszaemlékezés).

Jakab Ödön: A testvér (rajz).

Kovács Dezső (vendég): Egy nehéz éjszaka (elb.)

E. Kovács Gyula: A lókupez mint műnecenás, (rajz); Szavalat a decz. ülésen (Szász Gerő: Édes hazám (költ.); Egressy Gábor halála (visszaemlékezés); Kun Kocsárd gróf szelleméhez (óda).

Kuun Géza gr.: Megnyitó beszéd a nov. ülésen (megemlékezés Gyulai Pálról jubileuma alkalmából); Megnyitó beszéd decemberben (Szász Gerő írói jubileuma alkalm.); Megnyitó 1895. máj. 26. (A költészet és elemeiről.)

Dr. Márki Sándor: Nyolczszáz év előtt (értekezés).

Moldován Gergely: Emlékbeszéd Felméri Lajosról.

Nagy Mór (vendég): Fordítások Lenauból: Magány, Őszi érzés, Pókfonalak, Egykor és most.

Petri Mór: Rövid élet, Emléklapra, Apám emléke (költemények), Tóth Kálmán szobra előtt (költ.)

Szabolcska Mihály: Szász Gerőhöz (költ.) Hasonlat, Feleségemnek, Fohász, Emlékezés (költemények).

Dr. Szamosi János: Nők az ókori görögöknél cz. a. értekezés két felolvasó ülésen.

Szász Gerő: Megnyitó beszéd az első (szept. 23.) felolvasó ülésen. Elnöki megnyitó 1895. jan. ülésen. Költemények: Ha tudta volna, Életemből, Édes hazám, Régi dal, Modern románcz, Dal, Az árva, Az én vigaszom, Kiszáradt fa, A természet.

Széchy Károly: Az Adrián (költemény), Pázmándy Horváth Endre és Blumauer (értekezés), Szász Gerő 40 éves írói munkássága (értekezés).

Dr. Versényi György (vendég): A szegény törpe, Forradalom után (költemények).

Bemutattak e szerint tagjaink közül 18-an 14 értekezést (ezek közül 5 elnöki megnyitó) 28 költeményt, 3 elbeszélést, 4 rajzot, 1 emlékbeszédet; 3 vendégünk 1 elbeszélést, 6 költeményt, összesen 7 dolgozatot. A dolgozatok összes száma: 58, ebből 14 értekezés, 1 emlékbeszéd, 34 költemény, 4 elbeszélés, 4 rajz.

Tagjaink sorába választottuk 1895-ben *Halász Ignác* drt, és *Széchy-Lorenz Jozefin* urnót.

VI.

Az Erdélyi Irodalmi Társaság személyzete

1895. május 26-án.

Tisztviselők:

<i>Elnök:</i>	Kuun Géza gróf	Maros-Némethi.
<i>Alelnök:</i>	Szász Gerő	Kolozsvár.
„	Szamosi János	»
<i>Titkár:</i>	Ferenczi Zoltán	»
<i>Másodtitkár:</i>	Gyalui Farkas	»
<i>Pénztárnok:</i>	Hory Béla	»

Tiszteleti tagok:

Brassai Sámuel Kolozsvár.	5 Imre Sándor Hm.-Vásárhely.
Éjszaky Károly Kolozsvár.	Kővári László Kolozsvár.
Finály Henrik Kolozsvár.	Szász Károly Budapest.
Gyalui Pál Budapest.	Szilágyi Sándor Budapest.

Rendes tagok:

Abonyi Árpád Budapest.	25 Kozma Ferencz Kolozsvár.
Apáthi István Kolozsvár.	Koós Ferencz Brassó.
Bartha Miklós Kolozsvár.	Korbuly József Kolozsvár.
Benedek Elek Budapest.	E. Kovács Gyula Kolozsvár.
5 Csernátoni Gyula Besztercze.	Kuun Géza gr. Maros-Némethi.
Erődi Béla Budapest.	30 Láncki Gyula Budapest.
Endrődi Sándor Budapest.	Malonyay Dezső Kolozsvár.
Fanghné Gyujtó Izabella Bpest.	Márki Sándor Kolozsvár.
Felméri Lajos Kolozsvár.	Moldován Gergely Kolozsvár.
10 Ferenczi Zoltán Kolozsvár.	Petelei István Remeteszeg.
De Gerando Antonina Kolozsv.	35 Pecz Vilmos Kolozsvár.
Gyalui Farkas Kolozsvár.	Petri Mór Zilah.
Gyarmathy Zsigáné B.-Hunyad.	Réthy Lajos Déva.
Halász Ignác Kolozsvár.	Sebesi Samu Kolozsvár.
15 Haraszi Gyula Budapest.	Szabolcska Mihály Felfalu.
Hegedüs István Budapest.	40 Szathmáry György Budapest.
Hegyesy Vilmos Kolozsvár.	Szamosi János Kolozsvár.
Hindy Árpád Kolozsvár.	Szinnyei József Budapest.
Hory Béla Kolozsvár.	Szádeczky Lajos Kolozsvár.
20 Jakab Ödön Déva.	Szász Béla Kolozsvár.
Jancsó Benedek Budapest.	45 Szász Gerő Kolozsvár.
Jékey Aladár Kolozsvár.	Széchy Károly Kolozsvár.
Kemény Endre br Budapest.	Széchy-Lorenz Jozefin Kolozsvár.
Kis Sándor Szabadka.	Tutsek Anna Budapest.

Az Erdélyi Irodalmi Társaság elhunyt tagjai

1895. május 26-ig.

1888. Deák Farkas.	5 1891. P. Szathmáry Károly.
1889. Bánffy György báró.	1892. Salamon Ferencz.
1889. Dózsa Dániel.	1893. Sebesi Jób.
1890. Szabó Károly.	1893. Medgyes Lajos.

Az Erdélyi Irodalmi Társaság alapítói

1895. május 26-ig.

Széky Miklós 1889 Kolozsvár. Kuun Géza gróf 1889 Maros-Némethi. Dobál Antal 1889 Kolozsvár. Özy. Mohay Károlyné 1889 Kolozsvár. Szekula Ákos 1890 Kolozsvár. Id. Lészay Ferencz 1890 M.-Gorbó. Kereskedelmi Akadémia 1891 Kolozsvár. Műkedvelő társ. (300 frt) Kolozsvár. Kőváry László 1892 Kolozsvár. Özv. br. Wesselényi Istvánné 1892 Kolozsvár. Csikvármegye törv. hat. biz. 1893 Kolozsm. törv. h. biz. 1893 Kolozsvár. Erzsébetvárosa törv. h. biz. 1893 Erzsébetváros. Szolnok-Dobokam. törv. h. biz. 1893 Deés. Torda-Aranyosm. törv. h. biz. 1893 Torda. Takarékpénztár 1893 Kolozsvár. Takarékpénztár 1893 Deés. Torda törv. h. biz. 1833 Torda. Kisegítő-pénztár 1893 Kolozsvár. Szenkovich Márton 1893 Kolozsvár. Weiss Mór 1893 Kolozsvár. Gr. Zichy Géza-alap (255 frt) 1893 Kolozsvár. Ditrói Mór 1893 Kolozsvár. Biasini Domokos 1893 Kolozsvár. Kolozsvár sz. kir. város 1893 (100 frt) Kolozsvár. Hitelbank 1893 Kolozsvár. Szamosujvár törv. h. biz. 1893 Szamosujvár. Gynlafejérvár városa 1894 (50 frt) Gynlafejérvár. Kolozsvár városa 1894 (100 frt) Kis-Küküllőmegye 1894 (50 frt) Dicső-Szt.-Márton. Szász Domokos ev. ref. püspök 1894 (50 frt) Kolozsvár.

